

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ИНСПЕКТОРАТ КЪМ ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

гр. София 1000, ул. „Георг Вашингтон” № 17, тел.: 02 9057502, факс: 02 9057503

Изх. № 12И-24-4
Дата 17.12 2024 г.

ДО
Г-ЖА ГАЛИНА ЗАХАРОВА –
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

СТ А Н О В И Щ Е
НА ИНСПЕКТОРАТА КЪМ ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ
ПО ПРЕПИСКА № ЛДИ-24-4/2024 г.

Инспекторатът към Висшия съдебен съвет (ИВСС), като разглежда докладваната от инспектор Лидия Стоянова преписка, рег. № ЛДИ-24-4/18.10.2024 г. по описа на ИВСС, намира:

Производството по преписката е образувано по реда на чл. 80, ал. 1, т. 8, вр. с чл. 17а, ал. 1, т. 2 от Закона за защита на личните данни (ЗЗЛД) и чл. 94г от Правилника за организацията на дейността на Инспектората към Висшия съдебен съвет и за дейността на администрацията и на експертите (ПОДИВССДАЕ).

Постъпило е писмо, регистрирано с вх. № 16589/18.10.2024 г., преписка № ЛДИ-24-4/18.10.2024 г. по описа на ИВСС от председателя на Върховния касационен съд (ВКС) с приложено становище на аналитичното звено на ВКС, Наказателна колегия (НК) по правилното приложение на материалния и процесуалния закони при извършването на записи от съдебни заседания в наказателните производства, прието от Общото събрание на Наказателната колегия на ВКС. Становището е изготвено по искане, обективизирано в писмо изх. № 9000656/05.03.2024 г. на председателя на Софийския районен съд (СРС), в което са изложени проблеми на правната уредба, отнасяща се до изготвянето на звукозаписи на съдебни заседания в производствата по наказателни дела.

Към ИВСС е отправено искане, като надзорен орган по смисъла на чл. 17 от ЗЗЛД, за изразяване на принципно становище по поставените въпроси, с оглед предприемане от ВКС на последващи действия за разрешаването на възникналия проблем.

Във ВКС е постъпило писмо с изх. № 9000656/05.03.2024 от председателя на Софийския районен съд, съдържащо информация за извършена от ИВСС проверка на основание чл. 54, ал. 2 от Закона за съдебната власт (ЗСВ), чл. 18 от ЗЗЛД и Заповед № ЛДС-23-7/09.11.2023 г. на главния инспектор на ИВСС, на СРС в качеството му на администратор на лични данни. Проверката е извършена на 14.11.2023 г. в СРС, наказателно отделение (НО), във връзка с подаден от съдия в СРС сигнал, по който е образувана преписка, регистрирана с вх. № ЛДС-23- 7/2023 г. по описа на ИВСС. Сигналът е съдържал твърдения срещу действия на председателя на СРС, свързани с издадена от него заповед № АС-503 от 03.12.2019 г., с която се разпорежда на съдебните секретари от наказателно отделение, считано от датата на издаването ѝ, да изготвят звукозаписи на всички съдебни заседания по наказателни дела със срок на съхранение - до изтичане на срока за искане на поправки и допълнения на протокола от съдебното заседание. Подателят на сигнала е информирал ИВСС, че на сървъра на СРС, НО, в нарушение на правилата за създаване на техническите и организационни мерки за защита на личните данни, се съхраняват изготвени звукозаписи от съдебни заседания.

В резултат на проверката, на 11.01.2024 г. е постановено решение по преписка № ЛДС-23-7/2023 г. по описа на ИВСС, с което на основание чл. 80, ал. 1, т. 4 от ЗЗЛД е наложена принудителна административна мярка на СРС, като е разпоредено всички звукозаписи за открити съдебни заседания по наказателни дела, образувани в СРС, да се извършват на основание чл. 311, ал. 3 от НПК. Разпоредено е и да се предприемат подходящи технически и организационни мерки за защита на личните данни, съдържащи се в звукозаписите за всички открити съдебни заседания по наказателни дела, както и да бъдат предприети действия по изтриване на всички звукозаписи, изготвени на основание заповед № АС- 503/03.12.2019 г.

Решение е обосновано с това, че изготвянето и съхранението на звукозаписи от открити съдебни заседания по наказателни дела представлява операция по обработване на лични данни по смисъла на § 1, т. 4 от Допълнителните разпоредби на ЗЗЛД във връзка с чл. 4, т. 2 от Регламент (ЕС) 2016/679, извършвана от администратор на лични данни (СРС) за целите на чл. 42 ЗЗЛД, при спазване на принципите по чл. 45 ЗЗЛД. Прието е, че по силата на чл. 49 ЗЗЛД обработването на лични данни е законосъобразно по смисъла на чл. 45, ал. 1, т. 1 ЗЗЛД, когато е необходимо за упражняване на правомощията от компетентен орган и е предвидено в правото на ЕС или в нормативен акт, в който са определени целите на обработването и категориите лични данни, които се обработват. Посочено е, че звукозаписите съдържат лични данни на физическите лица за физическа идентичност (имена, ЕГН, адреси), здравен статус, семейна идентичност (данни за семейното положение на лицата), данни за съдебния статус и др. Направен е извод, че звукозаписи от открити съдебни заседания по наказателни дела могат да се изготвят на основание чл. 311, ал. 3 НПК при спазване на реда, предвиден в чл. 237 - чл.

239 от НПК, тъй като посочените норми уреждат основанието, целите и категориите лични данни, обработвани при тази дейност. Прието е, че доколкото в националното законодателство няма друга правна норма, по силата на която съдът има право да изготвя и съхранява звукозаписи от открити съдебни заседания по наказателни дела, обработването на лични данни, съдържащи се в тези звукозаписи, е законосъобразно само когато се извършва на основание чл. 311, ал. 3 НПК за целите на наказателното производство. Направените изводи са обосновали възприетия в решението на ИВСС извод, че описаната дейност по обработване на лични данни на физически лица, съдържащи се в звукозаписите за съдебни заседания в СРС, НО, е осъществявана в противоречие с нормата на чл. 311, ал. 3 НПК.

След влизане в сила на решението на ИВСС, със Заповед № АС–33/25.01.2024 г. председателят на СРС е отменил Заповед № АС–503/03.12.2019 г., като е наредил, считано от 25.01.2024 г. звукозаписи по наказателни дела, образувани в СРС, да се извършват само на основание чл. 311, ал. 3 НПК.

В писмо с изх. № 9000656/05.03.2024 г. по описа на СРС до ВКС се твърди, че за разлика от уредбата по ГПК, изготвянето на звукозаписи по реда на чл. 311, ал. 3 от НПК няма за цел да подпомага изготвянето на съдебните протоколи за открити заседания по наказателни дела, като тези звукозаписи се изготвят по строго определен процесуален ред и при изисквания, несъответни на съвременния технологичен напредък. Сочи се и че след отмяната на Заповед № АС–503/03.12.2019 г. дейността по изготвяне на звукозаписи за целите за изготвяне на протокола в СРС, НО и проверката на създадените протоколи за съдебни заседания са силно затруднени, като съдебните заседания по много от делата продължават значително по-дълго.

Въз основа на изложеното ВКС е възприел следните изводи:

Позовавайки се на чл. 49 от ЗЗЛД, съгласно който обработването на лични данни е законосъобразно по смисъла на чл. 45, ал. 1, т. 1 от ЗЗЛД, когато е необходимо за упражняване на правомощия на компетентен орган за целите на чл. 42, ал. 1 от ЗЗЛД и е предвидено в правото на Европейския съюз или в нормативен акт, в който са определени целите на обработването и категориите лични данни, които се обработват, ВКС е възприел, че решението на ИВСС е постановено във връзка с нарушение на чл. 45, ал. 1, т. 1 ЗЗЛД от администратора на лични данни (СРС).

Възприети са изводите на ИВСС, че извършването на звукозаписи за съдебни заседания по наказателни дела не може да се извършва въз основа на заповед на административния ръководител на СРС, която е с вътрешноорганизационен характер и е издадена на основание чл. 80, ал. 1, т. 1 ЗСВ при осъществяване на общото му правомощие по ръководство на съда.

В становището на ВКС е направен анализ на съществуващата в НПК правна възможност за извършване на звукозапис в наказателния процес. Изброени са правните норми, регламентиращи тази дейност: чл. 125 (изготвяне и прилагане към делото на веществени доказателствени средства),

чл. 238 (разпит), чл. 241 (звукзапис и при други действия по разследването), чл. 311 (протокол за съдебното заседание), чл. 388а (звукзапис на разпит на непълнолетния обвиняем). Възприема се, че НПК поначало не изисква задължително изготвяне на звукзапис. Такова е предвидено само в хипотезата на чл. 388а, ал. 1 и то в случаите, когато непълнолетният обвиняем е задържан или е обвинен за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание. Дори и в този случай изготвянето на звукзапис не е задължително, ако на разпита са присъствали лицата по чл. 388, ал. 1 и 2 от НПК (чл. 388а, ал. 2 НПК). Във всички останали случаи изготвянето на звукзапис на провежданите съдебни заседания се осъществява по преценка на съда, по конкретно наказателно дело, при спазване на изискванията, предвидени в съответната законова норма.

В становището на ВКС се дефинира и целта на извършването на звукзаписи в наказателния процес, която съгласно закона е да се улесни доказването. Тази цел, от една страна, се постига чрез създаване на доказателствено средство по смисъла на НПК, по реда, предвиден в чл. 238, чл. 241 и чл. 388а, ал. 1 НПК. От друга страна, тази цел може да се постигне чрез улесняване изготвянето на доказателствено средство, каквото е и протоколът от съдебното заседание, в хипотезата на чл. 311, ал. 3 от НПК. В този случай изготвянето на звукзапис служи и като гаранция за законосъобразното развитие на наказателния процес, чрез прецизност и изчерпателност на отразяваните изявления на участниците, както и достоверно пресъздаване на обстоятелствата, които се отразяват в протокола. Изготвянето на звукзапис на това основание е и гаранция за охрана правата на страните в производството по чл. 312 от НПК за разглеждане на искания за поправки и допълнения в протокола.

Възприема се и че в този смисъл НПК предвижда различни гаранции при извършването на звукзапис на действията по разследването и създаването по този начин на годно доказателствено средство, както и на звукзаписа за съдебното заседание, уреден на систематичното място в чл. 311, ал. 3 от НПК.

Според ВКС стриктният ред, предвиден в чл. 237 - чл. 239 от НПК се следва, когато създаденият запис е източник на доказателства. Той се създава с цел защита правата на страните и на разпитваните, и спазването му е предвидено като процесуална гаранция за тези права.

Възприема се, че в НПК няма изрично правило, което предвижда, че при наличие на техническа възможност се изготвя звукзапис за съдебното заседание, въз основа на който се съставя протоколът. Независимо от това, ВКС възприема, че дори при липсата на изрична законова уредба, изготвянето на звукзапис по чл. 311 от НПК е допустимо като способ за изготвяне на съдебния протокол. Като аргументи за това се сочат систематичното място на чл. 311, ал. 3, както и самата редакция на текста, която овластява съда да разпорежи изготвянето на звукзапис и видеозапис на съдебното заседание, а не на отделните действия, водещи до създаването на доказателствено средство по смисъла на НПК.

Възприема се, че съдът не може да бъде задължен да тълкува нормата на чл. 311, ал. 3 от НПК разширително и да прилага процедурата за всички открити съдебни заседания по всички наказателни дела. Приема се и че тази преценка не може да бъде наложена със заповед на административния ръководител, а следва да се извършва по разпореждане на съдията, който разглежда съответното наказателно дело, както и че извършването на звукозапис, използването, съхраняването и изтриването му представляват операции по обработване на лични данни, поради което при осъществяването на тези операции за целите на производствата по наказателни дела следва да се прилагат принципите и изискванията, установени в глава осма от ЗЗЛД.

В становището на ВКС се поставя въпросът за възможността чрез законодателна промяна да се обмисли въвеждането на правило, аналогично на уредбата в чл. 150, ал. 4 от ГПК, при техническа възможност да се прави звукозапис за съдебното заседание, въз основа на който в 3-дневен срок да се съставя протоколът.

С Регламент (ЕС) 2016/679 и със ЗЗЛД се определят правилата за защита на физическите лица при обработване на личните им данни. Целта на нормативната уредба е да се защитят основните права и свободи на физическите лица, по-специално тяхното право на защита на личните данни (правото на защита на личните данни е признато за основно право и в чл. 8 от Хартата за основните права на Европейския съюз (ХОПЕС)). Правото на защита на личните данни не е абсолютно право, като чл. 52. § 1 от ХОПЕС определя условията, при които то може да е ограничавано – при спазване на принципа на пропорционалност ограничения може да се налагат, ако са необходими, действително отговарят на признати от ЕС цели от общ интерес и е необходимо да се защитят правата и свободите на други лица.

Инспекторатът към Висшия съдебен съвет съгласно чл. 17, ал. 1 от ЗЗЛД осъществява надзор и осигурява спазването на Регламент (ЕС) 2016/679, на ЗЗЛД и на нормативните актове в областта на защитата на личните данни от съдилищата при изпълнение на съдебните им функции и на прокуратурата и следствените органи, при изпълнение на функциите им на органи на съдебната власт за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления, или изпълнението на наказания. Съгласно чл. 80, ал. 1, т. 7 и 8 от ЗЗЛД ИВСС изразява становища по проекти на закони и други нормативни актове, както и на административни мерки, и по въпроси, свързани със защитата на личните данни на физическите лица. В този смисъл в рамките на неговата компетентност е да изрази принципно становище по поставените в писмо с вх. № 16589/18.10.2024 г., вх. рег. № ЛДИ-24-4/18.10.2024 г. по описа на ИВСС от председателя на ВКС въпроси и становището на аналитичното звено на ВКС, прието на общо събрание на НК.

Съгласно § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби на ЗЗЛД „Лични данни“ е понятието по чл. 4, т. 1 от Регламент (ЕС) 2016/679 - всяка информация, свързана с физическо лице, което може да бъде идентифицирано пряко или непряко чрез идентификатор като име, идентификационен номер, данни за местонахождение, онлайн идентификатор или по един или повече признаци, специфични за физическата, физиологическата, генетичната, психическата, умствената, икономическата, културната или социалната идентичност на това лице.

Съгласно § 1, т. 3 от Допълнителните разпоредби на ЗЗЛД „обработване на лични данни“ е понятието по чл. 4, т. 2 от Регламент (ЕС) 2016/679 - всяка операция или съвкупност от операции, които могат да се извършват по отношение на личните данни с автоматични или други средства, като събиране, записване, организиране, структуриране, съхранение, адаптиране или промяна, извличане, консултиране, употреба, разкриване чрез предаване, разпространяване или друг начин, по който данните стават достъпни, подреждане или комбиниране, ограничаване, изтриване, унищожаване или заличаване.

Съгласно чл. 42, ал. 5 от ЗЗЛД администратор по смисъла на глава осма от ЗЗЛД при обработването на лични данни за целите на чл. 42, ал. 1 от ЗЗЛД (предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления, или изпълнението на наказания) е компетентен орган по смисъла на чл. 42, ал. 4 от закона или съответна административна структура, част от която е този орган, който самостоятелно или съвместно с други органи определят целите и средствата за обработване на лични данни.

Изготвянето, съхранението, възпроизвеждането и унищожаването на звукозаписи от открити съдебни заседания по наказателни дела представлява обработване на лични данни по смисъла на § 1, т. 4 от ДР на ЗЗЛД, вр. чл. 4, т. 2 от Регламент (ЕС) 2016/670. Администратор на личните данни, обработвани при изпълнение на правораздавателната дейност за целите на чл. 42 от ЗЗЛД е съдът, разглеждащ конкретното дело.

Всяка операция по обработване на личните данни за целите по чл. 42 от ЗЗЛД следва да се извършва при спазване на принципите, определени в чл. 45 от ЗЗЛД. В този смисъл по силата на чл. 49 от ЗЗЛД обработването на лични данни е законосъобразно по смисъла на чл. 45, ал. 1, т. 1 от ЗЗЛД, когато е необходимо за упражняване на правомощия от компетентен орган и е предвидено в правото на ЕС или в нормативен акт, в който са определени целите на обработването и категориите лични данни, които се обработват.

Звукозаписите съдържат лични данни на физическите лица относно физическа идентичност – имена, ЕГН, адреси; здравен статус; семейна идентичност – данни за семейното положение на лицата, данни за съдебния статус и др.

Поначало не могат да се определят категориите лични данни, които да съдържа конкретен звукозапис за съдебно заседание по наказателно дело. Това в голяма степен зависи от процесуалното поведение на страните и

становищата на участниците в наказателния процес.

Доколкото в националното законодателство няма друга правна норма, по силата на която съдът има право да изготвя и съхранява звукозаписи за открити съдебни заседания по наказателни дела, следва да се приеме, че обработването на лични данни, съдържащи се в тези звукозаписи, е законосъобразно само когато се извършва на основание чл. 311, ал. 3 от НПК. Нормата на чл. 311, ал. 3 от НПК е ясна и не допуска разширителното ѝ тълкуване, поради което следва да се приеме, че изготвянето на звукозапис за съдебно заседание по наказателни дела може да се извърши само по разпореждане на съдията, който разглежда съответното наказателно дело.

Съгласно чл. 45 ЗЗЛД всяка операция по обработване на лични данни за целите на чл. 42 ЗЗЛД следва да се извършва при спазване кумулативно на принципите за законосъобразност и добросъвестност, ограничение на целите, свеждане на данните до минимум, точност, ограничение на съхранението, цялостност и поверителност, и отчетност.

Един от основните принципи на обработване на личните данни, определен и като принцип на принципите, тъй като има пряко отношение към начина, по който се прилагат останалите принципи и е определящ за целия контекст на обработването, е принципът на ограничаване на целите на обработването им (чл. 45, ал. 1, т. 2, ал. 2 и ал. 3 от ЗЗЛД). Той изисква личните данни да се събират за конкретни, изрично указани и законни цели и да не се обработват допълнително по начин, несъвместим с тези цели. Тези изисквания представляват важна гаранция, че обработването на личните данни ще се осъществява в рамките на дейностите, свързани с изпълнение на правомощията на компетентните органи.

Целта на обработването влияе на преценката за приложимото към него правно основание като условие за законосъобразност на обработването, а оттам и на приложимостта на правата на субектите на данни. Целта на обработването определя пропорционалността на обработването на личните данни и свеждането им до минимум. В зависимост от целите на обработването се дефинират механизмите за актуализиране на данните, както и периодите на съхранение. По този начин от целта на обработването произтичат всички останали най-важни параметри на обработването.

Целта за изготвяне на звукозаписи в наказателното производство е да се улесни доказването - било чрез създаване на доказателствено средство по смисъла на чл. 238, чл. 241, чл. 388а, ал. 1 от НПК, било чрез улесняване на изготвянето на протокола от съдебното заседание и разглеждането на искания за поправки и допълнения в него на основание чл. 311, ал. 3 от НПК.

В този контекст различните норми на НПК предвиждат различни гаранции при извършване на звукозапис на действията по разследване и създаване по този начин на доказателственото средство и за звукозаписа, уреден на систематичното място в чл. 311, ал. 3 за протокола от съдебното заседание.

Стриктният ред по чл. 237 - 239 от НПК е предвиден, когато записът е

източник на доказателства. Тези норми охраняват правата на страните, на разпитваните и спазването им служи като важна процесуална гаранция.

Прилагането на принципа за ограничение на целите изисква срокът за съхранение на личните данни да е пропорционален на целта на обработването. Доколкото в НПК няма общо правило, аналогично на това по чл. 151 от ГПК, който определя сроковете за съхранение на изготвения на основание чл. 150, ал. 4 от ГПК звукозапис за съдебно заседание, по отношение на звукозаписите от съдебните заседания по наказателни дела, срокът за съхранение следва да се определи от съответния администратор на лични данни – компетентен орган по смисъла на чл. 42, ал. 4 от ЗЗЛД, с вътрешен акт. Предвиденият срок за съхранение следва да е пропорционален на целите по чл. 312 НПК, а именно страните да упражнят правото си да искат поправки и допълнения в протокола на основание чл. 312, ал. 1 от НПК.

В чл. 311, ал. 3 НПК не са регламентирани също конкретните технически и организационни мерки за защита на правата на физическите лица. В тази връзка администраторът на лични данни ще следва да приеме подходящи технически и организационни мерки, които да гарантират защитата на личните данни срещу неразрешено или незаконосъобразно обработване и срещу случайна загуба, унищожаване или повреждане.

Прилагането на принципа на цялостност и поверителност от администратора намира проявление в задължението му да гарантира подходящо ниво на сигурност на личните данни, включително и защита срещу неразрешено или незаконосъобразно обработване, и срещу случайна загуба, унищожаване или повреждане, като се прилагат подходящи технически и организационни мерки – чл. 45, ал. 1, т. 6 от ЗЗЛД.

Техническите и организационни мерки могат да бъдат реализирани чрез стриктни правила за изготвяне, възпроизвеждане, съхранение и унищожаване на звукозаписите. Тези мерки следва да предвидят срокове за съхранение, съобразени с целите на обработване на личните данни, ограничаване на кръга на лицата с право на достъп до личните данни, при спазване на принципа „необходимост да се знае“ и други конкретни мерки, които утвърждават принципите, свързани с обработването на лични данни. Чрез регламентиране на условията и реда за изготвяне на звукозаписи по наказателни дела на основание чл. 311, ал. 3 от НПК за целите на протокола от съдебното заседание, необходимата намеса в правната сфера на физическите лица ще е пропорционална на целите.

С оглед на изложеното и на основание чл. 80, ал. 1, т. 8, във вр. чл. 17а, ал. 3 ЗЗЛД и чл. 94г ПОДИВССДАЕ, ИВСС на заседание, проведено на 17.12.2024 г. взе решение съгласно Протокол №19 със 7 (седем) гласа „за“ от 7 (седем) присъстващи инспектори за изразяване на следното

СТАНОВИЩЕ:

1. Изготвянето на звукозаписи за съдебни заседания по наказателни дела представлява обработване на лични данни по смисъла на § 1, т. 4 от ДР на ЗЗЛД. Целта за изготвяне на звукозаписи в наказателното производство е да се улесни доказването - било чрез създаване на доказателствено средство по смисъла на чл. 238, чл. 241, чл. 388а, ал. 1 от НПК, било чрез улесняване изготвянето на протокола от съдебното заседание и разглеждане на искания за поправки и допълнения в него съгласно чл. 311, ал. 3 от НПК.

2. Създаването на звукозаписи с цел да се подпомогне изготвянето на протокола за съдебно заседание по наказателни дела може да се извърши само по разпореждане на съдията, който разглежда делото.

3. На основание чл. 45, ал. 1, т. 6 от ЗЗЛД администраторът на лични данни следва да приеме подходящи технически и организационни мерки, които да гарантират защитата на личните данни, съдържащи се в звукозаписите за съдебните заседания по наказателни дела, срещу неразрешено или незаконосъобразно обработване и срещу случайна загуба, унищожаване или повреждане. Срокът за съхранение на звукозаписите, следва да бъде пропорционален на целите по чл. 312 НПК.

4. De lege ferenda в НПК следва да се въведе правило, което да предвиди изрично целта и основаниято за изготвяне на звукозаписи за съдебните заседания по наказателни дела, както и сроковете за съхранението им.

Главен инспектор:

Теодора Точкова

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Инспектори:

Лидия Стоянова

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Мария Нейкова

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Стефка Мулячка

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Любомир Крумов

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Юрий Кръстев

Заличено на
осп. ЗЗЛД

Игнат Георгиев

Заличено на
осп. ЗЗЛД

